

## ΘΕΜΑΤΑ

Με πολλή σοβαρότητα συζητάμε σήμερα για τη νέα ελληνική και τη γραμματική της και την επιστημονικότερη θεώρηση της γλώσσας. Άνθρωποι ικανοί κι έξυπνοι κατατρέβονται σ' ένα διάλογο έξωπραγματικό, που μόνο σοφία ή ικανότητα γραφής ή ποικιλίες ύφους μπορεί να δείξει.

Όμως αυτά δεν βγάζουν πουθενά. Γιατί ξεκινάνε στραβά. Στην εποχή μας είναι άξεπέραστη ή ανάγκη να μελετηθεί ή γλώσσα (επιτέλους) σαν αυτό που πραγματικά είναι : μιὰ μορφή τής ζωής και τής φύσης. Κι αφού θρυσκόμαστε με μιὰ γλώσσα ολότελα αποκοιμμένη κι άσχετη απ' τή ζωή και τὰ πράγματα, σχηματική και κατασκευασμένη, άζωση, είναι πρώτα απ' όλα ανάγκη να τὸ συνειδητοποιήσουμε αυτό : πὼς μιλάμε ἐρήμην τής πραγματικότητας ζώντας σὲ μιὰ κοινωνία με προθεσμία, υποταγμένη στή βία κάθε λογής — και πρώτα - πρώτα τής επιστήμης.

Εἶναι ἀπαραίτητο να καταλάβουμε πὼς ή γλώσσα είναι φωνή, ἔργο λαοῦ, και πὼς λαός δὲν είναι οἱ «ὀπισθόποτε γνωρίζοντες γράμματα». Κι ἂν αὐτοί, εἴμαστε πού δίνουμε τὸ χαρακτήρα σ' αὐτὸν τὸν ἀστικό (ἢ ἀστείο) πολιτισμό, ἂν ή δύναμή μας βίαια ἐπιβάλλει τὸ ἦθος της στὶς κυρίαρχες σήμερα μορφές τής ζωής, αὐτὸ δὲ θὰ πεί πὼς εἴμαστε λαός· εἴμαστε μόνο εἴμαστε, με πολὺ μικρὴ αἴσθηση εὐθύνης μπροστὰ στήν ἱστορία και στὸν κόσμο, χωρίς μνήμη. Κι ἂν ὁ λαός ἔχει στριμωχτεῖ βουδὸς στὰ λεηλατημένα χωριά ἢ ἀστεῖος στὶς πόλεις, αὐτὸ δὲ θὰ πεί πὼς δὲν ὑπάρχει λαός. Γιατί ὁ λαός δὲν είναι ὁ Γιώργος κι ή Κατίνα μόνο, ἀλλὰ ἕνας πολυπρόσωπος και πολυσύνθετος ὀργανισμός, με ἀνθρώπους πού κάνουν κοινωνία, με χωράφια και θάλασσες, με κρασιά και ψωμιὰ και ἱστορίες : λαός εἶναι ἕνα κοιμιάτι γῆς με τὰ ὅλα του και μέσα στὰ ὅλα. Λοιπὸν κάτι εἶναι παντοῦ απ' αὐτὸν τὸ λαό. Κι εἴμαστε ἀκόμη «οἱ γνωρίζοντες γράμματα», εἴμαστε λαός ὅσο τὸ θ έ λ ο υ μ ε. Ἀλλὰ πιδ πολὺ λαός εἶναι ὅ,τι πιδ πραγματικό, πιδ ἀνθρώπινο και φυσικό.

Ἡ γλώσσα είναι σίγουρα πραγματική κι ἀνθρώπινη και φυσική. Κι ἐπειδὴ ή γλώσσα μπορεί ν' ἀδειαστεῖ ἀπὸ ἀδειες ψυχές, πρέπει να θ έ λ ο υ μ ε τήν τὸ κοινὴν σίγουρη γλώσσα. Αὐτὴ είναι στὰ δημοτικὰ τραγούδια και στὰ ὅμοια ληγικά.

Και εἶναι τὸ λιγότερο ἀφέλεια ν' ἀγνοοῦν ὑπεύθυνοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι αὐτὴ τήν ἀλήθεια δημιουργώντας ψευτοπροβλήματα, για δυὸ γλώσσες πού ἀναμειχτηκαν, για δημοτικὲς και καθαρεύουσες, για τὸν τρόπο συμβίθασμοῦ κ.λ.π. Τόσο εὐκολα μπορεί κανεὶς ν' ἀποκοπεῖ απ' τή ζωή και τή φύση, χρησιμοποιώντας για ὄργανα κακὰ τὰ βιβλία; Ἡ μήπως μπορεί κανεὶς να πιστέψει πραγματικά πὼς ὅλα τὰ βιβλία τοῦ κόσμου κι οἱ σοφοὶ ἔχουν καμιά δύναμη, τελικά, πάνω στήν ἀνάσα τής ζωής πού εἶναι ή γλώσσα; Γιατί λοιπὸν να σπουδαιολογοῦμε πάνω σὲ προβλήματα κατασκευασμένα (ὅσο κι ἂν φαίνονται πιεστικά) ;

Ἡ γλώσσα είναι προφορική, σῶμα, φύση. Τὸ χαρτί και τὰ σημάδια του μποροῦν να κάνουν κακὸ γοῦ (ὅπως τὸν καταντήσαμε), ὅμως δὲν κάνουν, πράγμα, κορμί, φύση : ἂν νομίζουμε πὼς κάνουν για μᾶς, αὐτὸ δὲ θὰ πεί πὼς ἔχουμε κανένα δικαίωμα να μιλάμε για τή γλώσσα. Ἡ γλώσσα σήμερα είναι χάρτινη, ἄδεια ἀπὸ πραγματικότητα, δὲ μ ι λ ἄ ε ι στὸν κόσμο. Λοιπὸν : ὄχι γραμματικὲς ἀλλὰ ποιητὲς σωστὸς γι' ἀρχή — ἢ κατευθεῖαν στήν προφορική γλώσσα, και ὄχι στή γλώσσα τῶν γραμματισμένων γιατί εἴμαστε δὲ μιλάμε ἀλλὰ ἀντιγράφουμε· στή γλώσσα πού ζεῖ «παράλογη», ἔξω ἀπὸ συνταχτικό και γραμματικὴ : για ὄνομα τοῦ θεοῦ,

ποιός μπορεί να μου πει πώς να μιλάω ; γιατί τότε να μη ζει κιόλας για μένα ; (και λές και δὲ ζει τόσο για μᾶς ἢ ἐπιστήμη ; ) — Στὴ γλώσσα πὺ ἀνασταίνει, ζῶο ὁμορφο, πὺ τελειώνεται, ἀντικείμενο πιαστό, φιλικό.

Ἡ μήπως θὰ μπορούσε κανεὶς (ἐπιστήμονας!) νὰ μᾶς πει πὺς αὐτὴ ἡ γλώσσα (τῶν τραγουδιῶν τοῦ ἀνθρώπου, τῶν παραμυθιῶν του, τῆς κουβέντας του) εἶναι φτωχὴ ; Κι ἀπὸ ποῦ λοιπὸν θὰ γίνονται πλούσια ἢ δική του γλώσσα, πὺς ; "Ἄν ἡ ἐπιστήμη του τὸν ἐμποδίζει νὰ δεῖ πὺς ἡ ζωὴ εἶναι πάντα πὺς πλούσια ἀπ' τὶς σοφές (ἐκτὸς πραγματικοῦ χρόνου) στιγμές του, τότε νὰ τὴν πετάξει. Ἄλλὰ κι ἡ πὺς σκληρὴ ἐπιστήμη μπορεί νὰ δεῖ πὺς οἱ ρυθμοί, οἱ σημασίες, οἱ συντακτικὲς πλοκὲς και ὅλα αὐτὰ πὺς θὰ ὀνόμαζε γιὰ τὰ καλοῦπια του εἶναι στὴ λαϊκὴ γλώσσα τόσο πολυποίκιλα, τόσο φυσικὰ πλούσια, πὺς θὰ μπορούσαν και τὴν ἐπιστήμη του κι αὐτὸν νὰ ὀδηγήσουν στὴν πνευματικὴ εὐδαιμονία.

Και στὸ τέλος-τέλος ἡ μελέτη τῆς γλώσσας εἶναι δουλειὰ τῶν ποιητῶν. Εἶναι ἀνοίκειο νὰ ἐπηρεάζει ἔτσι ἡ ἐπιστήμη τὴ γλώσσα ; εἶναι στὴν πραγματικότητα δόλιο νὰ παίρνει ἡ μελέτη (και τί μελέτη!) τῆς γλώσσας τοὺς ἀνθρώπους ἀπ' τὸ μίλημα κι ἀπ' τὴ ζωὴ. Κι εἶναι μεγάλο κακὸ νὰ παίρνει ἡ ἐπιστήμη (ἢ οἱ τρόποι τῆς) τοὺς ποιητῆς. Αὐτὸ ὅμως γίνεται λίγο-πολύ παντοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χώρες. Και μένει ὁ λαὸς σάν τὴν πεντάμορφη τοῦ παρανοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς. Αὐτὸ ὅμως γίνεται λίγο-πολύ παντοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς. Και μένει ὁ λαὸς σάν τὴν πεντάμορφη τοῦ παρανοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς. Αὐτὸ ὅμως γίνεται λίγο-πολύ παντοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς. Αὐτὸ ὅμως γίνεται λίγο-πολύ παντοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς. Αὐτὸ ὅμως γίνεται λίγο-πολύ παντοῦ στὶς «ἀναπτυγμένες» χωρὲς.

"Ἄν αὐτὰ τὰ ἀπλὰ πράγματα δὲν τὰ νιώθουμε, γλώσσα δὲ γίνεται, τὴν φευτομελετάμε μόνο. Μπορεῖ νὰ ἔχουν ἀπήχηση ὅσα λέμε, μπορεί νὰ πειθουμε. Ὅμως ἡ ζωὴ δὲν πείθεται. Ἐμεῖς οἱ ἴδιοι (κι ὅσοι μᾶς ἀκούνε) τὸ πληρώνουμε, τελικὰ.

Αὐτὰ λοιπὸν λέει ἡ Ὑδρία ἀπὸ καιρὸ, μόνη τῆς, σὲ βαθμὸ πὺς καταλήγουν προσωπικά. Ἄλλὰ οἱ πηγές τῆς εἶναι γνήσιες, ἀπὸ τὴ μιὰ ἄκρη τῆς γῆς ὡς τὴν ἄλλη και σ' ὅλο τὸ βάθος τοῦ χρόνου : στὸν αἰῶνα τοῦ πράγματος. Θὰ τὸ δοῦμε κάποτε (ἴσως) ποιός ἔχει δικιο. Κι ὅπως και νὰ ἴναι, κάνουμε και ποίηση — τέτοια. Κι ἔχουμε κι ὅλας ἀρκετοὺς ἀνθρώπους πὺς πᾶνε στὸν ἴδιο δρόμο. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἡ προσωπικὴ ποίηση ἔγινε περιοδικό, ἡ «Ὑδρία».

Σωκρ. Λ. Σκαρτοῦς

## ΑΠΟΦΕΙΣ

Ἡ τηλεόραση δὲν εἶναι μόνο φορὰς πολιτιστικὸς πὺς μπορεί ἀποτελεσματικὰ νὰ παιδαγωγεῖ και νὰ μορφώνει τὶς πλατιεὲς μᾶζες. Φορὲς-φορὲς γίνεται μέσο, ἀπὸ πὺς διαπιστώνεται τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ και ἐλέγχεται ὁ βαθμὸς και τὸ ποσοστὸ τῆς πνευματικότητάς του.

Αὐτὸ βοηθεῖ βέβαια τὶς διαφημιστικὲς ἐταιρίες, γιατί ἔτσι συμπεραίνουμε εὐκόλα και μὲ ἀσφάλεια τὶ ζητᾶει ὁ κόσμος. Προκαλεῖ ὅμως ἐρωτηματικὰ σ' ὅλους, ὅσοι φροντίζουν νὰ δημιουργηθοῦν ἐκείνες οἱ ὑποδομὲς και οἱ ἀξίες πὺς σιγά-σιγά θὰ ὀδηγήσουν σὲ μιὰ λαϊκὴ πνευματικὴ ἀναγέννηση. Τὸ ἴδιο πράγμα, πιστεύω, ἀποτελεῖ σὸχο και τῆς Πολιτείας.

Ἐξηγιέμαι. Κάθε μεσημέρι βγαίνει στὸν

ἀέρα μιὰ ἐκπομπὴ μὲ μεγάλη ἀκροατικὴ κὴτητα πὺς δίνει τὴν εὐκαιρία στοὺς τηλεθεατῆς νὰ ψηφίσουν ἓνα ἀνάμεσα σὲ τέσσερα θέματα τῆς ποιότητος τοῦ Λοῦνα-Πάρκ ἐνὸς φαιβοῦ πάντα εἶναι τὸ ποδόσφαιρο ὅταν ἴπάσχει ἀνάμεσα στὰ θέματα γιὰ ἐπιλογή. Ἀξιόλογα θέματα μὲ καλλιτεχνικό, πνευματικὸ ἐνδιαφέρον πᾶνουν σταθερὰ τὴν τέταρτη θέση, ἐκτὸς ἐξαίρεσεων.

Τὸ φαινόμενο εἶναι ἀνησυχητικό, ὄχι ὅμως ἀνεξήγητο. Ἡ τηλεόραση και οἱ τηλεθεατῆς βρίσκονται σὲ σχέση ἐμπορικῆς συναλλαγῆς. Αὐτὴ παρουσιάζει, κατὰ κανόνα, ὄλικο εἴθεπτο, δίχως ποιότητα, ὁ δὲ θεατῆς χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει ἀνταποδίνει τὰ ἴσα, ἐπιστρέφοντας τὰ κατασκευάσματα πὺς τοῦ προσφέρουν. Αὐτόματα ἔτσι φαίνεται ἡ ἀποτελεσματικὴ και οἱ